

Ringhals

Globalt har insikten alltmer funnit sig att kärnkraften helt enkelt inte är kompatibel med liberalt marknadstänkande.

Ny kärnkraft är chanslös på den fria elmarknaden

Debattören:

Per Högselius
professor vid avdelningen för historiska studier, KTH, forskningsledare nuclearwaters.eu samt författare till boken "När folkhemselen blev internationell: elavregleringen i historiskt perspektiv".

I morgon beslutar riksdagen om framtiden för Ringhals och allt pekar på att planen om att stänga de båda reaktorerna kommer att kvarstå. Men det är inte avsaknaden av stöd till kärnkraft som är den stora frågan. Huvudproblemet är i stället det fundamentala motsatsförhållande som råder mellan investeringar i ny kärnkraft och den avreglerade elmarknaden, skriver professor Per Högselius.

Den 22 januari röstar riksdagen om en motion från Sverigedemokraterna som syftar till att hejda den pågående avvecklingen av Ringhals 1 och 2. Den verkliga ödesfrågan för svensk kärnkrafts framtid handlar emellertid inte om dessa reaktorer. Av tekniska och planeringsmässiga skäl är det ytterst osannolikt att riksdagen kommer kunna tvinga Vattenfall att återstarta Ringhals 2 (som togs ur drift vid årsskiftet) eller att stoppa den planerade avvecklingen av Ringhals 1 till nästa årsskifte.

Den verkliga framtidsfrågan handlar i stället om under vilka förutsättningar Sverige kan komma att se investeringar i ny kärnkraft. Det centrala dilemman i detta sammanhang är inte frånvaron av en majoritet i riksdagen som kan tänkas vilja stödja ny kärnkraft. Huvudproblemet är i stället det fundamentala motsatsförhållande som råder mellan investeringar i ny kärnkraft och den avreglerade elmarknaden.

Omöjlighet förutse lönsamhet

Ett kärnkraftverk tar flera politiska mandatperioder att bygga och projektet kan sträcka sig över perioder av såväl stabil högkonjunktur som upprepade ekonomiska kriser. Efter själva byggfasen kommer den operativa fasen, som i regel är tänkt att sträcka sig över åtminstone ett halvt århundrade. Dessa extremt långa tidshorisonter gör det omöjligt att förutse huruvida nya kärnkraftverk har förutsättningar att bli en kommersiell framgång – det vill säga i den mån kärnkraftselen är tänkt att konkurrera fritt med annan el på en avreglerad elmarknad.

Min genomgång av pågående kärnkraftsbyggen i världen visar att det bara finns ett sätt att hantera denna fundamentala osäkerhet om kärnkraftens lönsamhet: nämligen att sätta de liberala marknadsreglerna ur spel. Det är ingen tillfällighet att de flesta länder som med störst entusiasm in-

Av tekniska och planeringsmässiga skäl är det ytterst osannolikt att riksdagen kommer kunna tvinga Vattenfall att återstarta Ringhals 2 (som togs ur drift vid årsskiftet) eller att stoppa den planerade avvecklingen av Ringhals 1 till nästa årsskifte, skriver debattören. Arkivbild: Mia Höglund

”
Huvudproblemet är i stället det fundamentala motsatsförhållande som råder mellan investeringar i ny kärnkraft och den avreglerade elmarknaden

vesterar i ny kärnkraft – Kina, Indien, Ryssland, Förenade Arabemiraten med flera – också har elmarknader som är betydligt mindre liberala än den nordiska.

Europeiska länder som bygger ny kärnkraft har sökt alternativa lösningar. I Finland tillämpas på reaktorn TVO-3 den så kallade Mankala-modellen, som innebär att landets elintensiva industri på förhand binder upp sig för att köpa kärnkraftselen. Huvudintressenterna är således Stora Enso och UPM-Kymmene, som förbundit sig att köpa kärnkraftselen till självkostnadspris under flera decennier.

I England, som för närvarande uppför en ny reaktor vid Hinkley Point, gick regeringen i början av projektet in och garanterade ett stabilt pris på kärnkraftselen om 92,50 €/Mwh i 35 år. Operatören (i detta fall franska EDF) utlovades dessutom en statlig lånegaranti på tio miljarder pund samt fullskalig ersättning för uteblivna intäkter om reaktorn av någon anledning skulle tvingas till nedläggning innan dess planerade 60-åriga livslängd.

Eftersom numera inte ens detta uppfattas som tillräckligt attraktivt för privata investerare har regeringen nu börjat undersöka möjligheterna för en mer komplex finansieringsmodell – en så kallad RAB-modell (Regulate Asset Base) – där en

större del av osäkerheten kring framtida intäkter från försäljning av kärnkraftsel överförs direkt på konsumenter och skattebetalare.

USA – ett skolboksexempel

I USA kan man samtidigt se att de kärnkraftverk som ligger i delstater med reglerad elmarknad är de enda som uppvisar någon lönsamhet (elpriset garanteras av delstatsmyndigheterna), medan de reaktorer som drivs i delstater med avreglerad marknad tampas med enorma finansiella problem till följd av från konkurrens från såväl skiffergas som förnybara energikällor.

För kärnkraftsförespråkarna blir den bistra kontentan att nya investeringar i kärnkraft med nödvändighet kräver att kärnkraftsbolagen kringgår den avreglerade elmarknaden och så att säga skapar konstgjorda, skyddade öar på marknadens stormiga hav som inte berörs av elprisernas nyckfulla rörelser och marknadens logik.

Globalt har insikten alltmer funnit sig att kärnkraften helt enkelt inte är kompatibel med liberalt marknadstänkande.